

Riktlinje/vägledning för handläggning och insatser enligt Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

Innehåll

Inledning och syfte.....	4
Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)	4
Insatser enligt LSS	5
Personkrets	5
Asylsökande	6
Rätten till insatser	6
Ansökan.....	6
Rättslig företrädare – ombud, god man och förvaltare.....	7
Förhandsbesked enligt 16 § LSS.....	7
Samtycke	7
Personkretsbedömning.....	8
Personkrets 1	8
Personkrets 2	8
Personkrets 3	8
Personkretsbedömning barn	9
Barns rätt att komma till tals	9
Föräldraansvar	9
Beslut	9
Överklagan	11
Om den enskilde tackar nej till erbjudande om insats	11
Uppföljning och omprövning	11
Insatser.....	12
Personlig assistans	12
Utredning av personlig assistans	12
Grundläggande behov överstigande 20 timmar per vecka	13
Åldersgräns för personlig assistans.....	13
Föräldrar och personlig assistans.....	14
Barn och personlig assistans	14
Personlig assistans i kombination med andra insatser	14
Behov av mer än en personlig assistent	14
Personlig assistans och daglig verksamhet	14
Personlig assistans och korttidsvistelse	14
Personlig assistans och sjukhusvistelse	15
Tillfällig utökning av personlig assistans	15

Val av assistansanordnare	15
Ledsagarservice 9 § 3 LSS.....	15
Beskrivning av ledsagarservice	16
Vägledning vid beslutsfattande	16
Kontaktperson 9 § 4 LSS.....	16
Beskrivning av kontaktperson.....	17
Vägledning vid beslutsfattande	17
Avlösarservice 9 § 5 LSS	17
Beskrivning av avlösarservice	17
Vägledning vid beslutsfattande	18
Korttidsvistelse utanför det egna hemmet 9 § 6 LSS.....	18
Beskrivning av korttidsvistelse utanför det egna hemmet.....	18
Vägledning vid beslutsfattande	18
Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov	19
Beskrivning av korttidstillsyn	19
Vägledning vid beslutsfattande	20
Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet enligt 9 § punkt 8.....	20
Beskrivning familjehem.....	20
Beskrivning Bostad med särskild service för barn eller ungdomar.....	21
Vägledning vid beslutsfattande	22
Bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § punkt 9.....	22
Beskrivning av insatsen bostad med särskild service för vuxna	22
Gruppboende	23
Serviceboende.....	23
Annan särskilt anpassad bostad.....	23
Vägledning vid beslutsfattande	24
Daglig verksamhet	24
Beskrivning av daglig verksamhet.....	24
Vägledning vid beslutsfattande	25
Individuell plan enligt LSS	25
Samordnad individuell plan (SIP)	26
Skyldighet att rapportera missförhållanden (lex Sarah)	27
Samverkan	27

Inledning och syfte

Den här riktlinjen/vägledningen rör myndighetsutövning som fattar beslut enligt Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och de verksamheter som verkställer insatser enligt samma lag. Syftet med riktlinjen är att vägleda och bidra till en rättssäker handläggning och att ge stöd i att tolka rådande regelverk. Det är alltid den enskildes behov av stöd och hjälp som är avgörande vid beslut om insats. Beslut prövas mot gällande lagar, förordningar, rättspraxis, förarbeten till lagstiftning och prejudicerande rättsfall. Ett syfte är också att bidra till god samverkan mellan kommunens verksamheter, enskilda, rättsliga företrädare och närstående samt samverkan inom kommunen och med andra aktörer som är aktuella för målgruppen. Riktlinjen ska syfta till att skapa samsyn om utredning, beslut och utförande av insatser för både den som tar emot stöd (den enskilde), myndighet, utförare och medborgare.

Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade är en rättighetslag och har sin grund i alla människors lika värde. Verksamhet enligt LSS ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de som omfattas av lagen. Målet är att den enskilde ska ges möjlighet att leva som andra (LSS 5§). Bärande principer i LSS är självbestämmande, inflytande, delaktighet, tillgänglighet, helhetssyn och kontinuitet.

Självbestämmande, inflytande och integritet

Verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes rätt till självbestämmande, inflytande och integritet. Detta innebär bland annat ett erkännande av personens rätt att själv välja värderingar och utifrån dessa leva sitt liv. Det måste alltid finnas en medvetenhet om att ju mer en person är beroende av andras stöd och hjälp, desto större är risken för integritetsintrång. Den enskilde ska ges största möjliga inflytande och medbestämmande över det stöd som ges och insatserna skall präglas av en hög grad av individualisering. Att ha inflytande innebär dels att kunna bestämma själv i olika vardagssituationer och att kunna påverka beslut på olika nivåer, både i det lilla och i det stora. Omgivningen måste göra sitt bästa för att förstå och respektera den enskildes vilja i alla situationer.

Delaktighet

Den enskilde ska kunna vara delaktig i det liv och i den gemenskap som tillkommer alla människor och kunna vara med aktivt i samhällslivet. Hur aktiv man önskar vara varierar mellan olika personer, men också under olika skeden i livet för en och samma person. Det är emellertid alltid den enskilde som ska ha inflytande över graden av delaktighet. Strävan mot delaktighet och jämlikhet måste alltid utgå från jämnåriga och från personer som i övrigt har likartade intressen. Personer med funktionshinder har givetvis samma medborgerliga rättigheter och skyldigheter som andra och måste ges förutsättningar att ta del av och fullgöra dessa.

Tillgänglighet

De särskilda insatserna skall vara lättillgängliga. Begreppet tillgänglighet har i detta sammanhang en bred betydelse. När det gäller fysisk utformning måste lokaler och bostäder vara tillgängliga och användbara. Möjlighet att ta del av information måste finnas för alla människor. Kommunen är ansvarig för att informera om LSS och verka för att personer som har rätt till insatser även kan få dem och kunna använda dem. Information om LSS och dess insatser

måste vara lättåtkomlig och förståelig för alla oavsett funktionshinder. Detta kräver att informationen utformas utifrån mottagarens förutsättningar att ta emot den och med utgångspunkt att information inte är given förrän den är mottagen. Tillgänglighet i ekonomisk bemärkelse kan innebära att den enskilde inte skall ha extra kostnader på grund av sitt funktionshinder. Att verka för tillgänglighet kan även innebära att påverka attityder till människor med funktionshinder genom information och utbildning.

Helhetssyn

Avgörande för ett gott stöd och en god service är att insatserna ges utifrån varje enskild persons behov och önskemål. I begreppet helhetssyn ingår bland annat att stödet planeras och ges utifrån den enskildes samlade behov och hela livssituationen. Både starka och svaga sidor hos den enskilde måste beaktas liksom samspelet med den omgivande sociala miljön.

Kontinuitet

Begreppet kontinuitet innebär att den enskilde skall kunna känna trygghet i att stödet varar så länge behovet finns, vilket bidrar till att göra tillvaron mer överblickbar för den enskilde. I en snävare bemärkelse handlar det om att stödet inte skall upphöra eller förändras om inte den enskilde själv deltagit i ett sådant beslut. I ett längre perspektiv handlar det om att våga planera för en framtid och kunna lita på att samhället tar ett långsiktigt ansvar för att förverkliga funktionshinderpolitiska mål.

Insatser enligt LSS

Insatserna för särskilt stöd och service är angivna i 9 § och innehåller 10 punkter:

1. rådgivning och annat personligt stöd (regionen ansvarar),
2. personlig assistans eller ekonomiskt stöd för personlig assistans,
3. ledsagarservice,
4. kontaktperson,
5. avlösarservice i hemmet,
6. korttidsvistelse utanför det egna hemmet,
7. korttidstillsyn för skolungdom över 12 år,
8. familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar,
9. bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna,
10. daglig verksamhet.

Personkrets

Insatser enligt LSS kan enligt 1 § LSS beviljas till personer som ansöker om stöd och som ingår i någon av de personkretsar som lagen omfattar. Dessa är personer med:

1. utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom,
3. andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Asylsökande

En asylsökande person kan inte söka insatser enligt LSS, det är först när den enskilde fått uppehållstillstånd som det är möjligt. Den enskilde kan däremot göra en ansökan om bistånd enligt Socialtjänstlagen (SoL).

Rätten till insatser

Den enskildes rätt till insatser finns reglerat i 7 §. Bedömning av behovet av en insats och insatsens omfattning är alltid en individuell prövning som sker utifrån den sökandes hela situation, behov och önskemål. I bedömningen kan LSS-handläggaren vid behov referera till domar som innehåller jämförbara omständigheter.

Rätt till insatser enligt LSS finns om:

- den enskilde omfattas av personkretsen enligt 1 § och
- den enskilde har behov av insatsen i sin livsföring för att tillförsäkras goda levnadsvillkor samt
- behovet faktiskt inte är tillgodosett på annat sätt

Vid behovsbedömning ska också en jämförelse göras med den livsföring som kan anses normalt för personer i samma ålder som inte har en funktionsnedsättning.

Vid bedömning av goda levnadsvillkor görs en jämförelse med hur människor i dagens samhälle lever. Begreppet "att leva som andra" innebär en vid bedömning och ska ställas i relation till den enskildes livssituation. Här ska normaliseringsprincipen vara vägledande. Bedömningen av individens behov ska alltså ske utifrån en jämförelse med hur en person i samma ålder utan begränsande funktionsnedsättning lever.

Ansökan

Ansökan kan ske skriftligen eller muntligen till handläggare på kommunen. Grundprincipen är att den enskilde själv ska ansöka om insatser enligt LSS. Om den som söker är under 15 år eller saknar förmåga att på egen hand göra en ansökan kan den göras av vårdnadshavare eller av rättslig företrädare (LSS 8 §). LSS-handläggaren ska skyndsamt, inom en vecka, från att ansökan inkommit ta kontakt med den sökande.

När barnet har två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en insats till stöd för barnet, får nämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och åtgärden gäller en insats enligt 9 § 4, 5 eller 6 LSS. Insatserna kontaktperson, avlösarservice i hemmet och korttidsvistelse utanför hemmet.

Rättslig företrädare – ombud, god man och förvaltare

Personer med funktionsnedsättning kan ibland ha behov av stöd från någon form av rättslig företrädare. Rättslig företrädare kan innebära godmanskap eller förvaltarskap enligt föräldrabalken. En god man samråder med och ger råd och stöd till den enskilde för dennes beslut. En god man arbetar på den enskildes uppdrag och i dennes intresse och har bara rätt att agera med den enskildes samtycke. Om det inte är tillräckligt med en god man, kan tingsrätten besluta om att tillsätta en förvaltare. Förvaltaren har ensam rätt att bestämma och den enskilde saknar då rättskapacitet inom förvaltarens uppdrag. Den enskilde kan dock ha rätt att själv disponera inkomster tex lön, gåva, arv som inte omfattas av förvaltarskapet. Olika uppdrag som god man och förvaltare skiljer sig åt och det specifika uppdraget framgår av tingsrättens eller överförmyndarens beslut.

Som alternativ till ovanstående kan den enskilde ge fullmakt till någon att företräda hen i frågor som rör den enskilde tex bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person. Den enskilde har rätt att anlita ombud vid kontakter med myndigheter. Även anhöriga kan fungera som ombud. Ombud ska ha fullmakt, som kan vara muntlig eller skriftlig. En fullmakt slutar gälla omedelbart om den återkallas av någon av parterna. Anhöriga har ingen laglig rätt att företräda den enskilde om den inte är sökandens formella ombud eller rättsliga företrädare (god man eller förvaltare). Anhöriga kan dock lämna information om den enskildes situation som en del av utredningen samt ta del av annan information som framkommit om den enskilde samtycker till detta.

Enligt 5 kap 3 § socialtjänstförordningen är socialnämnden skyldig att till överförmyndare anmäla behov av om god man eller förvaltare behöver förordnas för någon.

Förhandsbesked enligt 16 § LSS

Enligt LSS 16 § kan en enskild på förhand få besked om hen har rätt att få insatser i den kommunen hen har för avsikt att flytta till före eventuell flytt. Den enskildes avsikt att flytta ska vara bestämd, därför kan inte hen ansöka om förhandsbesked hos flera kommuner samtidigt. Utflyttande kommun ska vara behjälplig med underlag till förhandsbesked för den som planerar att flytta från kommunen.

När det inkommer en ansökan från en person som bor i en annan kommun och denne ansöker om förhandsbesked ska ansökan behandlas som om hen är bosatt i Valdemarsviks kommun. Om insatser beviljas ska inflyttningskommunen utan dröjsmål börja planera för att verkställa beslutet. Ett förhandsbesked gäller i 6 månader från och med den dag då insatsen kan verkställas för den enskilde.

Samtycke

Myndighetsutövningen och verksamheterna kan behöva samverka med varandra och med andra myndigheter utifrån personens individuella behov. Det kan vara samverkan med t ex Region Östergötland, Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan. För att få lämna ut information eller inhämta information om den enskilde behövs samtycke. I vilket syfte samtycke inhämtas ska dokumenteras, dessutom ska det framgå:

- vilka andra myndigheter som får kontaktas
- om och eventuellt när närstående får kontaktas
- vilka sakkunniga och referenspersoner eller andra som får kontaktas

- när samtycket har lämnats och hur länge det gäller.

Det finns krav på samverkan mellan kommunens medarbetare inom olika verksamheter, under förutsättning att den enskilde givit sitt samtycke. Detta gäller till exempel mellan hemsjukvård, myndighetsutövning och utförare. Krav på samverkan gäller för att alla parter ska kunna ge det stöd, den vård och den enskilde har rätt till.

Personkretsbedömning

Innan behovsprövning av insatser enligt LSS sker utreder handläggaren om den sökande ingår i personkrets. Beslut om personkretstillhörighet grundar sig i utlåtande av läkare eller psykolog. Även kompletterande utlåtande från till exempel arbetsterapeut eller fysioterapeut kan vara aktuellt. Den enskilde begär själv att få utlåtanden som bifogas ansökan om LSS-insats.

Personkrets 1

Personkrets 1 omfattas av personer som enligt intyg utfärdat av läkare eller psykolog har diagnostiserad utvecklingsstörning och/eller diagnos inom autismspektrum.

Personkrets 2

Personkrets 2 omfattar personer som har fått en betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter en hjärnskada i vuxen ålder. Den kan ha uppstått genom sjukdom av kroppslig art eller skador som föranletts av yttre våld som exempelvis olycksfall. Enligt rättspraxis kan också personer med demenssjukdom eller hjärnskador på grund av tidigare missbruk ingå i personkretsen. Funktionsnedsättningen behöver styrkas genom intyg av läkare eller psykolog.

Personkrets 3

För att omfattas av personkrets 3 ska de fysiska eller psykiska funktionsnedsättningarna vara betydande, varaktiga, omfattande och inte bero på normalt åldrande. Funktionsnedsättningen ska vara stor och förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen, vilket gör att personen behöver omfattande stöd och service.

Betydande svårigheter innebär att den enskilde inte på egen hand kan klara vardagsrutiner, till exempel hemliv, personlig vård, kommunikation, förflyttning, mellanmänniska interaktioner och relationer.

Funktionsnedsättningen ska vara **varaktig**, den får inte vara av tillfällig eller av mer övergående natur. Funktionsnedsättningen bör vara livslång eller mycket långvarig.

Med **omfattande stöd** innebär att den enskilde i allmänhet har ett dagligt behov av långvarigt eller upprepat stöd. En sammanvägning görs av den enskildes behov av medicinska, sociala, psykologiska och pedagogiska faktorer. Behovet av stöd och service kan variera över tid men funktionsnedsättningen ska vara varaktig och inte bero på normalt åldrande.

För att styrka att den enskildes funktionsnedsättning är betydande, varaktig, omfattande och inte beror på normalt åldrande krävs läkares bedömning. För att styrka att funktionsnedsättningen är av sådan karaktär att den i hög grad påverkar flera viktiga områden samt ger betydande svårigheter att på egen hand klara av vardagsrutiner ska ADL-bedömning utfärdad av arbetsterapeut begäras.

Personkretsbedömning barn

Generellt bedöms barn på samma sätt som vuxna. Barn i låg ålder har naturliga begränsningar i att tala, gå, äta själva, vilket gör att det kanske inte framgår om funktionsnedsättningen är så stor att det orsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. Om det kan antas att barnets utveckling försenas med stigande ålder och läkare kan styrka varaktigheten av funktionsnedsättningen, kan personkretstillhörighet bedömas.

Barns rätt att komma till tals

Den 1 januari 2020 blev konventionen om barns rättigheter inskriven i svensk lag. Beslutet innebär ett förtydligande av att myndigheter och domstolar ska ta hänsyn till de rättigheter som följer av barnkonventionen. Barnets rättigheter ska uppmärksammas vid alla avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. Syftet är att skapa ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. Målet för barnrättspolitikerna är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling, trygghet, delaktighet och inflytande.

När det gäller LSS ska barn ha rätt till inflytande vid ansökan, utredning, beslut och uppföljning. Vid inledande kontakter med vårdnadshavare ska information därför ges om att barnets perspektiv beaktas i utredningen och att barnet kommer att få inflytande i utredningsprocessen. En bedömning av barnets ålder och mognad görs i samråd med föräldrar och utifrån det planerar LSS-handläggaren hur barnet ska involveras i ansökan, utredning, beslut och uppföljning. Vilka överväganden som görs i utredningen utifrån barnets perspektiv och hur detta påverkar beslutet ska framgå av dokumentationen. Om barnet inte kan eller vill delta i utredningsprocessen ska även orsaken framgå.

När barnet inte har ett utvecklat språk ska LSS-handläggaren på annat sätt försäkra sig om barnets åsikt. Det kan innebära att tillämpa alternativ och kompletterande kommunikation.

Föräldraansvar

Utgångspunkten i föräldraansvar är att föräldrar delar lika på ansvaret. Tyngdpunkten i föräldraansvaret förändras i och med barnets ålder. Ju yngre ett barn är desto större är föräldraansvaret. Vid bedömning av behov av en insats enligt LSS till barn ska föräldraansvaret vägas in.

Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och se till att barnets behov blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare ansvarar även för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter samt ska bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning.

Beslut

Beslut om insatser fattas utifrån gällande delegationsordning. Av beslutet ska det framgå vilken insats den enskilde har beviljats, om beslutet är tidsbegränsat eller tillsvidare samt eventuell

omfattning. Detta för att det tydligt ska framgå vad beslutet kommer att innebära i praktiken för den enskilde.

Beslut om insatser beviljas generellt tillsvidare. Det kan dock finnas situationer då beslut kan/bör tidsbegränsas. Beslut som gäller tillsvidare ska ange förbehåll om att de kan komma att omprövas om förhållandena som ligger till grund för beslutet väsentligen förändras. Beslutens formulering:

"Att xx omfattas av personkrets enligt 1 § x LSS.

Att bevilja xx [insats] enligt 9 § x LSS.

Beslutsdatum: xxxx-xx-xx

Beslutet gäller från och med xxxx-xx-xx och tills vidare.

Beslutet kan komma att omprövas om förhållandena som ligger till grund för beslutet väsentligen förändras."

I vissa beslut kan en beskrivning behövas av vad "väsentligen förändras" kan innebära för att förtydliga vad detta kan handla om. Det kan t ex vara vid tillfällig utökning av personlig assistans på grund av att den enskilde inte kan gå i skolan under en viss tid.

Vissa insatser är naturligt tidsbegränsade för en särskild åldersgrupp, dessa är: korttidstillsyn, bostad med särskild service för barn samt daglig verksamhet men kan ändå beslutas som tidsbegränsade.

Ett beslut kan innehålla bifall, avslag eller delavslag. Delavslag innebär både bifall och avslag. Innan ett avslagsbeslut fattas ska utredningsmaterialet kommuniceras med den enskilde.

En myndighet kan, under vissa förutsättningar, ändra ett beslut som den anser är felaktigt. Detta regleras i 37 § Förvaltningslagen (2017:900). Ett beslut som är gynnande till sin karaktär får enligt bestämmelsens andra stycke endast ändras till den enskildes nackdel under vissa förutsättningar. Dessa är om det framgår av beslutet eller de föreskrifter som det har grundats på, att beslutet under vissa förutsättningar får återkallas (ett återkallelseförbehåll), tvingande säkerhetsskäl som kräver att beslutet ändrats omedelbart, eller om felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. Samtliga beslut ska förses med återkallelseförbehåll, vilket innebär att beslut om insats kan omprövas om situationen väsentligt förändrats.

Hela utredningen skickas till den enskilde vid såväl bifall som avslag. Vid avslag, delavslag eller tidsbegränsad insats ska besvärshänvisning skickas med beslutet. Vid avslag eller delavslag skickas beslut som rekommenderat brev.

När den enskilde har assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken (SFB)¹ och hen får ytterligare insats enligt LSS är LSS-handläggaren skyldig att anmäla detta till Försäkringskassan.

Beskrivningar av beslutsformuleringar finns under respektive insats nedan.

---

¹ Beviljas av Försäkringskassan.

Överklagan

Vid avslag eller delavslag på ansökan har den enskilde möjligheten att överklaga beslutet hos Förvaltningsrätten. Besvärshänvisning ska finnas med i alla beslut.

När den enskilde överklagar tar myndighetsutövningen ställning till om det finns skäl att ompröva hela eller delar av beslutet utifrån vad som skrivits i överklagan. Om myndighetsutövningen inte ändrar beslutet, så som den enskilde önskat, skickas överklagan vidare till Förvaltningsrätt som prövar beslutet. För ny bedömning förutsätter det att den enskilde inkommit med ny information i samband med överklagan. Den enskilde har rätt att få stöd från handläggare vid överklagan. För prövning i Kammarrätten och Högsta förvaltningsdomstolen krävs prövningstillstånd.

Om den enskilde tackar nej till erbjudande om insats

När den enskilde ansökt och fått beslut om bostad med särskild service eller daglig verksamhet, förväntas det att den enskilde tar emot insatsen och att behovet är aktuellt. När den enskilde får ett erbjudande som svarar mot behoven och tackar nej, görs en uppföljning av beslutet. Beslutet avslutas om behovet inte är aktuellt för stunden och den enskilde får ansöka på nytt när behovet är aktuellt igen. Vid en sådan uppföljning övervägs det om det finns andra insatser som den enskilde behöver istället.

Uppföljning och omprövning

Myndighetsutövningen har till uppgift att regelbundet följa upp beslutade insatser när behoven förändras eller minst en gång per år. En uppföljning kan föranledas av att behoven hos den enskilde har förändrats, synpunkter och klagomål har framförts eller att omständigheterna i övrigt gör att en uppföljning är aktuell. Uppföljningen ska ske i samråd med den enskilde. Tidsbegränsade beslut ska följas upp innan de går ut.

Uppföljning ska ske systematiskt och bygga på samtal med den enskilde och uppgifter från utföraren. Uppföljning med den enskilde kan genomföras genom personligt möte med hen (och eventuellt rättslig företrädare eller annan som den enskilde vill ha med), via telefon- eller videomöte. Omfattningen av uppföljningen ska vara i nivå med insatsens omfattning.

I samband med uppföljning bör LSS-handläggaren använda genomförandeplanen som underlag för uppföljning av insatsen samt ta del av eventuell information från medarbetare som utför insatsen. Utifrån uppföljningen kan målen förändras.

Nedanstående förtydligande av uppföljningsintervall ska ses som ett riktmärke. Vid förändrade behov hos den enskilde ska alltid en uppföljning genomföras, annars sker uppföljning enligt nedan:

- vid beslut om ny insats sker första uppföljning av barn och vuxna personers beviljade insatser inom två månader
- vuxna personers alla beviljade insatser följs upp minst en gång per år

- barns alla beviljade insatser följs upp minst var sjätte månad, även om beslutet är längre
- individuell plan ska följas upp minst en gång per år.

Om den enskilde även har stöd enligt SoL, följs dessa insatser upp vid samma tillfälle.

Insatser

Personlig assistans (9 § 2 LSS)

Personlig assistans är ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av funktionsnedsättning behöver hjälp med grundläggande behov, som uppstår på grund av stora och varaktiga funktionshinder.

Allt stöd den enskilde behöver ska tillgodoses genom insatsen. Assistansen ska stärka den enskildes möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv.

Med hjälp av personlig assistans ska den enskilde, på sina egna villkor, kunna utföra det som en person utan funktionsnedsättning kan utföra. Personlig assistans ska kompensera för nedsatta funktioner och förmågor hos den enskilde. Den enskilde ska efter egen förmåga delta i planering av assistansens genomförande. Assistenterna ska vara knutna till den enskilde, ett schema upprättas för hur assistansen ska utformas. En uppdragsöverenskommelse tecknas mellan den enskilde och aktuell assistansanordnare.

Utredning av personlig assistans

För att en ansökan ska kunna behandlas generellt inom LSS så behövs underlag/intyg. Detta är särskilt viktigt vid ansökan om personlig assistans då insatsen är särskilt omfattande. De underlag som behövs är:

- ett läkarutlåtande och/eller psykologutlåtande om personens hälsotillstånd och funktionsnedsättning.
- en funktions- och aktivitetsförmågebedömning inhämtas från arbetsterapeut.

Förutom att tillhöra personkrets enligt LSS så skall den enskilde:

1. ha behov av stöd med flera av sina grundläggande behov som är

- personlig hygien ²
- äta och eller dricka, inklusive sondmatning³
- av- och påklädning ⁴
- kommunicera ⁵
- annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den enskilde ⁶
- andning ⁷

2. Den enskildes grundläggande behov behöver ha en viss omfattning och karaktär för att ge rätt till personlig assistans. Det finns inget krav på att behovet av hjälp med de grundläggande

² <https://www.stil.se/sv/soka-assistans/assistans-med-personlig-hygien>

³ <https://www.stil.se/sv/soka-assistans/assistans-med-ata-och-dricka>

⁴ <https://www.stil.se/sv/soka-assistans/assistans-med-av-och-pakladning>

⁵ <https://www.stil.se/sv/soka-assistans/assistans-med-att-kommunicera>

⁶ <https://www.stil.se/sv/soka-assistans/assistans-som-kraver-ingaende-kunskap>

⁷ <https://www.stil.se/sv/soka-assistans/hjalp-med-andning>

behoven ska ha en viss omfattning i tid. Tidsfaktorn har ändå en betydelse, ju större stödbehov i tid, desto mer talar för rätt till personlig assistans. Även om tidsåtgången inte är särskilt stor måste man göra en samlad bedömning, bland annat med hänsyn till om behovet är av mycket privat eller integritetskänslig karaktär eller förutsätter en specifik kompetens. Hur ofta hjälpen behövs är också en viktig faktor.

Den som har behov av hjälp med de grundläggande behoven kan också få assistans för andra personliga behov som inte kan tillgodoses på annat sätt. Det kan exempelvis handla om tid som inkluderar städning, inköp och liknande uppgifter och som räknas in i det totala behovet av personlig assistans. Om den enskilde däremot saknar behov av hjälp med de grundläggande behoven men inte klarar av att till exempel tvätta eller handla, har hen inte rätt till assistans.

Vid ett förändrat behov ska den enskilde göra en ny ansökan om personlig assistans. Då påbörjas en ny fullständig utredning.

Som grund för bedömning av rätten till personlig assistans och dess omfattning i tid utgår LSS-handläggaren också från rättspraxis, personlig assistans prövas ofta rättsligt och nämndens myndighetsutövning följer fortlöpande rättsläget.

I bedömningen av personlig assistans beaktas makars eller sambos ansvar för varandra, med hänvisning till äktenskapsbalken liksom andra vuxnas ansvar för varandra när de delar hushållsgemenskap.

Grundläggande behov överstigande 20 timmar per vecka

Den enskilde kan ansöka om personlig assistans hos både kommunen och Försäkringskassan. När kommunen utreder behoven och identifierar att den enskilde har grundläggande behov som överstiger 20 timmar i veckan ska kommunen meddela det till Försäkringskassan, som då gör en egen utredning.

När den enskilde ansöker om personlig assistans både hos kommunen och Försäkringskassan har båda instanser en skyldighet att utreda ansökan oberoende av varandra. Hembesök kan dock ske vid samma tillfälle om den enskilde samtycker. När den enskilde sökt insatser hos Försäkringskassan och får avslag meddelar de kommunen som utan dröjsmål ska informera den enskilde om förutsättningar för stöd av kommunen.

Åldersgräns för personlig assistans

Personlig assistans avseende tid efter att den insatsberättigade har fyllt 65 år kan beviljas om:

- Insatsen har beviljats innan hen fyllt 65 år eller
- Ansökan om sådan insats inkommer till kommunen senast dagen före 65 års dagen och därefter blir beviljad.

Insatsen får inte utökas efter det att den insatsberättigade fyllt 65 år.

Personer över 65 år kan söka hemtjänst eller annat stöd enligt socialtjänstlagen istället för utökad personlig assistans. Insatser som kan vara aktuella är trygghetslarm, matdistribution, korttidsboende och hemtjänst.

Föräldrar och personlig assistans

Då den enskilde har barn så är det inte en primär uppgift för den personliga assistenten att ansvara för omvårdnaden av barn. Om en förälder med funktionsnedsättningar har personlig assistent är det dock naturligt att assistenten under barnets första tid också hjälper föräldern med den praktiska omvårdnaden av barnet som hen inte kan ge själv. Detta innebär inte att barnet kan ha behov av andra eller ytterligare insatser.

Barn och personlig assistans

Det finns ingen nedre åldersgräns för rätten till personlig assistans och assistansersättning. Vid bedömningen av barns behov av personlig assistans tas hänsyn till det normala föräldraansvaret. Det är endast det hjälpbehov som går utöver vad som är normalt för ett barn i samma ålder som ska ligga till grund för bedömningen. På samma sätt som andra vårdnadshavare har även vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning ett ansvar enligt föräldrabalken för barnets personliga förhållanden. Vårdnadshavarna ska se till att barnets behov blir tillgodosedda och att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Personlig assistans kan vara av grundläggande betydelse för barn som har mycket omfattande omvårdnadsbehov under hela dygnet eller stor del av dygnet som på grund av till exempel hjärnskada, genetisk skada eller sjukdom eller flera funktionsnedsättningar samtidigt.

En förälder kan vara personlig assistent till sitt barn även om barnet är vuxet.

För yngre barn kan andra insatser enligt LSS vara lämpliga, såsom exempelvis avlösarservice i det egna hemmet eller korttidsvistelse utanför det egna hemmet.

Personlig assistans i kombination med andra insatser

Beslut om andra insatser enligt SoL eller LSS kan påverka omfattningen av assistansbeslutet; oavsett om beslutet kommer från Försäkringskassan eller från kommunen. Den enskilde kan inte ha två insatser som tillgodoser samma behov. Personlig assistans kan kombineras med andra LSS-insatser om det finns ett behov av insatsen och behovet inte har tillgodosetts på annat sätt.

När en person har assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken (SFB) och hen får ytterligare insats enligt LSS är myndighetsutövningen skyldig att anmäla detta till Försäkringskassan.

Behov av mer än en personlig assistent

Mer än en assistent kan beviljas under förutsättningen att möjligheten att tillgodose behovet genom bostadsanpassning eller andra hjälpmedel har utretts.

Personlig assistans och daglig verksamhet

Huvudregeln för insatsen daglig verksamhet enligt LSS är att individen ska få all den omvårdnad hen behöver för att kunna delta i daglig verksamhet via den personal som finns i den dagliga verksamheten. Om särskilda skäl föreligger så kan personlig assistans även beviljas i daglig verksamhet.

Personlig assistans och korttidsvistelse

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet är en insats som skall tillgodose anhörigas behov av avlastning. Om den enskilde har personlig assistans som utförs av anhöriga är korttidsvistelse

oftast inte en aktuell insats. Anhöriga som utför personlig assistans kan istället anlita andra att utföra assistansen så att de själva kan få avlastning. Om behovet är den enskildes förutsättningar för frigörelse från föräldrar och att insatsen därmed kan gagna den enskildes personliga utveckling kan insatsen vara aktuell.

Personlig assistans och sjukhusvistelse

Sjukvårdshuvudmannen är skyldig att ge den omvårdnad som krävs då den enskilde vistas på sjukhus. Om särskilda skäl föreligger kan personlig assistans beviljas för kortare tid på sjukhus. Särskilda skäl kan handla om att den enskilde behöver tillgång till någon som har ingående kunskaper om hen och/eller hens kommunikationsstöd. När den enskilde är förälder och har personlig assistans beviljas den enskilde endast assistans för sina egna grundläggande och övriga behov.

Tillfällig utökning av personlig assistans

Den enskilde som har beviljats personlig assistans av kommunen eller från Försäkringskassan och är under 65 år kan ansöka om tillfällig utökning. Ansökan lämnas alltid till kommunen som fattar beslut om rätt till tillfällig utökning. Beslutet är vanligen begränsat till en enstaka händelse eller en kortare tid.

När den enskildes personliga assistent blivit sjuk och en vikarie krävs kan en tillfällig utökning begäras. En ansökan måste då göras hos LSS-handläggare. Då betalar kommunen ekonomiskt stöd till assistansanordnaren för skäligen kostnader de första 14 dagarna av den personliga assistentens frånvaro.

Val av assistansanordnare

Den enskilde får själv avgöra vem som ska verkställa insatsen, om den ska utföras av kommunen, annan utförare eller i egen regi. Assistansanordnaren har skyldighet att tillhandahålla allt stöd som den enskilde har beviljats.

Kommunen är skyldig att anmäla till IVO om det finns anledning att ifrågasätta en tillståndshavares lämplighet att bedriva verksamhet med personlig assistans. Även andra personer bör anmäla till IVO om brister kring personlig assistans uppmärksammas.

När en personlig assistent ingår i familjen ska denne skilja på rollen som assistent och som anhörig. Att arbeta som personlig assistent är en anställning där gällande lagar, föreskrifter och riktlinjer ska följas, även när den assistansberättigade ingår i familjen.

Personlig assistans beviljas i antal timmar per vecka.

Ledsagarservice (9 § 3 LSS)

Ledsagarservice skall tillgodose:

- Behov av att bryta isolering för personer med omfattande funktionsnedsättning. Detta kan ske genom personligt stöd för att kunna besöka vänner, delta i fritidsaktiviteter och kulturliv eller kunna gå ut och promenera.

Beskrivning av ledsagarservice

Ledsagarservice ska ha karaktären av personlig service och anpassas efter den enskildes individuella behov. Insatsen är till för att möjliggöra enklare aktiviteter exempelvis att besöka vänner, delta i fritidsaktiviteter, i kulturlivet eller för att promenera. Ledsagarservice kan också behövas för att kunna besöka läkare, tandläkare eller vårdcentral. Den enskilde kan vara med och påverka valet av ledsagare. Det finns dock ingen ovillkorlig rätt för den enskilde att välja vem som ska utses till ledsagare.

Vägledning vid beslutsfattande

Den enskilde har rätt till ledsagarservice om hen:

- löper risk att bli isolerad,
- behöver personligt stöd för att komma ut i samhället,
- behöver stöd för att kunna utföra önskad aktivitet.

Ledsagarservice är i huvudsak avsedd för aktiviteter av vardaglig karaktär i närmiljön. Med närmiljö avses angränsande kommuner. Samtidigt skall även innehållet i aktiviteten ha betydelse för beslutet. Insatsen kan beviljas för aktiviteter som den enskilde annars inte skulle kunna genomföra eller vara delaktig i.

Ledsagarservice av tillfällig karaktär kan i undantagsfall beviljas utanför närområdet, om den enskilde har behov av insatsen för att uppnå goda levnadsvillkor. Bedömningen av behovet ska tydligt dokumenteras i utredningen. Syfte och mål med insatsen ska tydligt framgå. Omvårdnad ingår inte som en del av insatsen.

Ledsagning för barn kan även beviljas. Hänsyn tas dock till vad som är rimligt kopplat till normalt föräldransvar. Ungdomar från tidiga tonåren och uppåt anses vanligtvis ha behov av att kunna utöva aktiviteter utanför hemmet självständigt från föräldrarna och kan därför ha rätt till ledsagarservice, om de i övrigt uppfyller villkoren för insatsen. Då eventuella kostnader uppkommer bekostas ledsagarens kostnader av kommunen och den enskilde betalar sina. Ledsagarservice beviljas i antal timmar per månad.

Kontaktperson (9 § 4 LSS)

Biträde av kontaktperson är en insats som skall tillgodose

- Behovet av en medmänniska när kontakt med anhöriga eller vänner saknas eller behöver kompletteras
- Behovet av hjälp att bryta isolering.

Beskrivning av kontaktperson

Kontaktperson enligt LSS är ett icke-professionellt stöd som ges av en person med stort engagemang och intresse för andra människor. Kontaktpersonen är en medmänniska som lyssnar och stödjer den enskilde. En kontaktperson kan ge visst praktiskt stöd i vardagliga aktiviteter och ge råd i mindre komplicerade situationer.

En kontaktperson ersätter inte behovet av stöd från personal eller av en rättslig företrädare. Anhöriga kan inte ha uppdrag som kontaktperson. Insatsen kan bestå av att göra aktiviteter tillsammans, ha telefonkontakter etc. Den person som fått insatsen kontaktperson har möjlighet att påverka valet av vem som ska bli hans kontaktperson. Kontaktpersonen har tystnadsplikt.

Vägledning vid beslutsfattande

Kontaktperson beviljas till enskild som:

- har ett bristfälligt eller begränsat socialt nätverk.
- Inte själv kan tillgodose behovet av samvaro med andra.
- Inte själv kan tillgodose behovet av en meningsfull fritid.
- Omfattningen beviljas i antal timmar per månad utifrån den enskildes behov.

Antalet beviljade timmar kan fördelas efter överenskommelse mellan kontaktperson och den enskilde.

Kontaktperson beviljas i antal timmar per månad.

Avlösarservice (9 § 5 LSS)

Avlösarservice i hemmet är en insats som skall tillgodose:

- Anhörigas behov av att vila och få avkoppling
- Anhörigas behov av att kunna genomföra aktiviteter som personen inte deltar i.
- Föräldrars behov av att ägna sig åt det enskilda barnets syskon
- Anhörigas behov av att kunna resa bort.

Beskrivning av avlösarservice

Syftet med insatsen avlösarservice är att möjliggöra för vårdnadshavare, familjehem eller familjemedlem att bli avlastad i omvårdnadsarbetet.

Insatsen är ett stöd för anhöriga och innebär att avlösaren tillfälligt övertar omvårdnaden. Avlösarservice kan beviljas till såväl barn som vuxna.

Behov av avlösarservice i hemmet föreligger när den enskilde normalt får sitt behov av omvårdnad och tillsyn tillgodosett av förälder/anhörig i sitt eget hem och dessa behöver avlösning i omvårdnads- och tillsynsarbete för att få avkoppling, uträtta ärenden, resa bort, delta i aktiviteter som den enskilde inte i deltar eller för att kunna ägna tid åt syskon till ett barn. Den person som fått insatsen avlösarservice kan påverka valet av person som utför insatsen.

Vägledning vid beslutsfattande

Beslutet om avlösarservice i hemmet kan:

- Beviljas vid enstaka tillfällen
- Beviljas som regelbunden avlösning i hemmet
- Beviljas vid akuta situationer i den omfattning behov föreligger.
- Beviljas alla tider på dygnet.

Avlösarservice beviljas i antal timmar per månad.

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet (9 § 6 LSS)

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet är en insats som skall tillgodose:

- Anhörigas behov av avlösning för att få avkoppling
- Den enskildes behov av miljöombyte och rekreation
- Behovet av stöd för att möjliggöra för ungdom att frigöra sig från föräldrar och därmed gagna den enskildes personliga utveckling

Beskrivning av korttidsvistelse utanför det egna hemmet

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet ska utformas individuellt utifrån hela familjens behov. Insatsen ska ge stimulans för utveckling och ökad självständighet för ungdomar och vuxna som bor i föräldrahemmet. Korttidsvistelsen ska erbjuda miljöombyte och rekreation, men också att ge anhörig avlösning i omvårdnadsarbetet. Insatsen kan därför ibland ses som ett alternativ till avlösarservice. Korttidsvistelse ordnas vanligtvis i korttidsboende, i stödfamilj eller lägervistelse. Korttidsvistelse kan utföras både enstaka och sammanhängande dygn. Korttidsvistelse kan ske regelbundet eller vid oförutsedda situationer alla dagar, kvällar och nätter i veckan. Pågående insatser såsom skolbarnomsorg och fritidshem fullföljs under korttidsvistelse utanför det egna hemmet.

Vägledning vid beslutsfattande

- Korttidsvistelse utanför det egna hemmet kan beviljas till barn och vuxna med funktionsnedsättning som bor i det egna hemmet. I bedömningen utgår LSS-handläggaren från hela familjens behov. Vid akuta behov kan LSS-handläggaren tillfälligt utöka antal dygn.
- Vid omfattande behov av korttidsvistelse bör annan insats övervägas.
- I utredningen anges även i vilken form som korttidsvistelse utanför det egna hemmet ska utföras.
- Den enskilde och anhöriga ska ha inflytande över i vilka former korttidsvistelsen ska utföras. Beslut om korttidsvistelse för barn får fattas även om bara en förälder ansöker, om det är förenligt med barnets bästa.

Med ett dygn på korttidsboende avses tiden efter förskola, skola, fritidshem eller korttidstillsyn för barn över 12 år fram till dagen därpå.

Korttidsvistelse beviljas i antal dygn per månad

Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov (9 § 7 LSS)

Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år är en insats som ska tillgodose

- Behovet av tillsyn för skolungdom som är över 12 år när föräldrar/vårdnadshavare förvärvsarbetar.
- Behovet av en trygg situation för skolungdom som fyllt 12 år när föräldrar/vårdnadshavare förvärvsarbetar.
- Behovet av meningsfull sysselsättning och kamratkontakter för skolungdomar över 12 år som har funktionsnedsättning.

Beskrivning av korttidstillsyn

Korttidstillsyn utanför det egna hemmet är en fritidsliknande insats. LSS ger barn över 12 år med funktionsnedsättning rätt till korttidstillsyn utanför det egna hemmet före och efter skolans slut samt under lovdagar, studiedagar och längre lov. Korttidstillsyn sker i regel under samma tider som för ordinarie fritidsverksamhet. Korttidstillsyn ska ge den enskilde trygghet, omvårdnad och en meningsfull sysselsättning.

Enligt skollagen ska kommunen bedriva fritidshem till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Sektor stöd och omsorgs myndighetsutövning utreder och beslutar om den enskilde har rätt till och behov av insatsen korttidstillsyn för skolungdom över 12 år. Insatsen beviljas till ungdomar som går i grundskolan eller på gymnasiet som har vårdnadshavare som förvärvsarbetar eller studerar. Den enskilde kan ha rätt till insatsen även om denne inte har behov av ren tillsyn på grund av föräldrarnas arbete eller studier. Insatsen kan beviljas utifrån den enskildes behov av meningsfull sysselsättning och den sociala stimulans som korttidstillsyn ska erbjuda barnen. Insatsen kan pågå fram till dess att den unge avslutat gymnasieskolan/gymnasiesärskolan.

Inom ramen för insatsen ingår omvårdnad, vilket innebär att den enskilde utifrån sitt hjälpbehov bland annat ska få hjälp med förflyttning, att äta, ta av och på sig kläder, personlig hygien och att kommunicera. Personlig assistans i samband med korttidstillsyn förekommer endast undantagsvis.

Insatsen ska utformas utifrån barnens varierande behov och förutsättningar. Det ska finnas utrymme för individuella lösningar.

Vägledning vid beslutsfattande

Behov av korttidstillsyn för skolungdom föreligger om den enskilde:

- Är över 12 år.
- Behöver tillsyn på dagarna före/efter skoltid samt under lov dagar.
- Behöver meningsfull sysselsättning och social stimulans på sin fritid
- Behöver träffa jämnåriga att umgås med på fritid.

Behovet är tillgodosett om den enskildes:

- behov av tillsyn och meningsfull fritidsaktivitet faktiskt är tillgodosett på annat sätt t.ex. genom stöd från anhöriga eller genom deltagande i annan fritidsverksamhet.

Insatsen beviljas före och efter skolans slut samt under studiedagar, lov dagar samt längre lov.

Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet (9 § 8 LSS)

Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdom är en insats som ska tillgodose:

- Behovet av boende för barn och ungdomar med svåra funktionshinder och omfattande behov av omvårdnad, som trots olika stödinsatser inte, helt eller delvis, kan bo kvar i föräldrahemmet.
- Behovet av kompletterande boende för barn i alla åldrar upp till dess att deras skolgång inom det allmänna skolväsendet för barn och ungdom upphör.
- Behovet av att barnet eller den unge, utanför föräldrahemmet, ges möjlighet att etablera en djup och stadigvarande kontakt med några få vuxna personer och i en trygg och konstant omgivning.

Beskrivning familjehem

Att bo i familjehem kan ur en del barn och ungdomars perspektiv vara ett bättre alternativ än att bo i en bostad med särskild service. Barnets ålder har betydelse och för en del kan familjehem vara mer likt att leva som andra barn och ungdomar. En noggrann utredning görs av familjehemmet innan det kan godkännas. För detta ansvarar Familjehemssekreterare inom Individ- och familjeomsorgen. Boende i familjehem enligt LSS är dock inte tänkt att ges för att skydda barnet eller kompensera för bristande föräldraförmåga. Familjehem kan kombineras med andra LSS-insatser om det finns ett behov av insatsen och behovet inte har tillgodosetts på annat sätt. Med familjehem avses i LSS ett enskilt hem som på uppdrag av nämnd tar emot barn för stadigvarande omvårdnad och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt. Familjehem enligt LSS är inte en insats som är tänkt att ges för att skydda barn enligt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser för vård av unga (LVU) eller för att kompensera för

bristande föräldraförmåga såsom är fallet i SoL. En sådan placering ska ske enligt SoL eller LVU oavsett om den enskilde har rätt till insatser enligt LSS. Till skillnad från de familjehemsplaceringar som sker med stöd av SoL eller LVU finns ingen bestämmelse i LSS som innebär att sociala myndighetsnämnden ska överväga vården var sjätte månad.

Beskrivning Bostad med särskild service för barn eller ungdomar

Insatsen är utformad för att ge möjlighet till en kompletterande och varaktig uppväxtmiljö för barn och ungdomar som till följd av funktionsnedsättning behöver bo utanför föräldrahemmet. Insatsen ska skapa goda förutsättningar för barnets eller ungdomens känslomässiga och sociala utveckling samt tillgodose behovet av stöd och en trygg uppväxt. Insatsen kan beviljas när familjens behov av stöd är så stort till följd av barnets eller ungdomens funktionsnedsättning att andra insatser inte räcker till.

I insatsen ingår omvårdnad samt kultur- och fritidsaktiviteter. Bostaden ska vara utrustad med de möbler, textilier, armatur och speglar som behövs för olika ändamål som att sova, äta, läsa, studera, umgås, ha gäster och sköta sin hygien med mera. Bostad med särskild service för barn eller ungdomar är en heltäckande insats. Med heltäckande insats avses att det är ett boende med stöd dygnet runt, som har till uppgift att skapa en trygg och positiv miljö för barnet, ungdomen och familjen. Insatsen ska dock betraktas som *ett komplement* till föräldrahemmet, vilket är basen för barnet eller ungdomen utifrån överenskommelse med föräldrar om fördelning av omvårdnadsansvar. Boendet kan ta ett helhetsansvar för barnets utveckling om så behövs, vilket innebär att barnet har stadigvarande kontakter i en trygg och stabil omgivning. Bostad med särskild service till barn och ungdomar har ansvar för att ge stöd i att upprätthålla en god föräldrakontakt mellan barnet eller ungdomen och vårdnadshavarna.

För barn eller ungdomar med specifika eller ovanliga funktionsnedsättningar kan skolgång på annan ort tillgodose barnets behov, då kan bostad med särskild service för barn eller ungdomar vara ett alternativ⁸.

Barnets vilja ska tillvaratas i planeringen och i vardagen. Insatsen ska vara individuellt anpassad och ge vårdnadshavare möjlighet till inflytande. För att barnet ska tillförsäkras att få sina behov tillgodosedda ska barn- och ungdomsboendet eller familjehemmet och vårdnadshavarna komma överens om hur ansvaret för omvårdnaden fördelas. Detta görs i en genomförandeplan, som följs upp två gånger per år eller oftare om det behövs. Då görs även upp om hur kontakterna ska vara och hur samverkan mellan vårdnadshavare och bostaden med särskild service ska utformas.

När barn eller ungdomar bor i bostad med särskild service enligt LSS betalar föräldrar motsvarande underhållsstöd. En lägre avgift kan fastställas utifrån överenskommelse med vårdnadshavare om att stå för vissa av barnets kostnader. Föräldrar behåller barnbidraget, men kan lämna fickpengar om de vill. Om ungdomen själv har en inkomst ska denne även betala mat- och boendeavgift. När en genomförandeplan upprättas i samband med inflyttning är inköp av kläder, fickpengar och möblering av rummet viktiga frågor att beröra. Hur stort ansvar

---

⁸ Samarbete krävs med BUA, insatsen kan bara genomföras om både BUA och SO gör bedömningen att behov föreligger.

föräldrarna väljer att lämna över till boendet avgör dem och där tar verksamheten vid och får stå för eventuell kostnad.

Det finns ingen nedre åldersgräns för bostad med särskild service men det är ovanligt att barn under 13 år har denna insats. För yngre barn är det särskilt angeläget att försöka tillgodose barnets behov av insatser i föräldrahemmet. Om det inte är tillräckligt, kan familjehem vara en aktuell insats.

Vägledning vid beslutsfattande

Behov av annat boende föreligger om barnet eller den unge:

- Behöver vistas i annat boende för att få tillgång till specialiserad verksamhet för undervisning, medicinsk eller annan vård.
- Om barnet eller den unge, trots olika andra stödinsatser, regelbundet och till övervägande del behöver vistas i annat boende.

Behovet är tillgodosett om

- Barnet eller ungdomen, med kompletterande stödinsatser, kan till övervägande del bo kvar i föräldrahemmet.

Insatsen beviljas i form av familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdom.

Bostad med särskild service för vuxna (9 § punkt 9)

Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna är en insats som ska tillgodose

- Behovet av ett eget och så långt som möjligt självständigt boende för personer med omfattande funktionsnedsättning som saknar egen bostad, eller bor tillsammans med anhörig.
- Behovet av lämpligt och individuellt anpassat boende med avseende på behovet av service och omvårdnad.

Beskrivning av insatsen bostad med särskild service för vuxna

Bostad med särskild service är en insats som består av bostad och personalstöd. Insatsen beviljas till vuxna personer med funktionsnedsättning som behöver stöd och närhet till personal dygnet runt. Vanligen är insatsen som tidigast aktuell för den enskilde efter gymnasiet. Bostad med särskild service för vuxna kan utformas som servicebostad, gruppboende eller särskilt anpassad bostad.

I en bostad med särskild service finns tillgång till personalstöd dygnet runt. Under natten är personal vaken eller har sovande jour beroende på de enskildas behov. För många är insatsen livslång, men den enskilde kan förstås välja att byta boendeform eller bostad under livet. Bostad med särskild service är en heltäckande insats utifrån den enskildes behov. Den som bor i bostad

med särskild service ska huvudsakligen bo där. Stödet ska ges så att den enskilde kan vara så självständig som möjligt. I insatsen bostad med särskild service ingår att göra aktiviteter och utflykter och kultur och fritid. Innehållet i boendet ska utformas utifrån livets skeenden och utifrån årstider. Det handlar dels om vardag, helg, högtider och ledigheter men också utifrån ålder och intressen. Kostnader för aktiviteter som den enskilde deltar i och som arrangeras av boendet står boendet för. Egna aktiviteter betalar den enskilde själv för. I bostad med särskild service ingår framförallt att få stöd med

- personlig omvårdnad
- hemliv
- förflyttning
- kommunikation
- mellanmänskliga interaktioner och relationer
- samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv.

I bostad med särskild service sker samverkan med andra utifrån den enskildes individuella behov. En förutsättning för samverkan är att den enskilde har givit sitt samtycke till det. I bostad med särskild service har den enskilde sin egen lägenhet, men också möjlighet till gemenskap med andra boende i de gemensamma utrymmena.

Av utredningen ska det framgå om den enskildes behov är gruppboende eller serviceboende. Beslut om insatsen formuleras dock som rätt till bostad med särskild service. Utföraren erbjuder den enskilde lämpligt boende.

Gruppboende

Gruppboendet är ett bostadsalternativ för personer med funktionsnedsättningar som har ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att mer eller mindre kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig. Gruppboende är ett litet antal (ungefär 3–5 stycken) lägenheter som är grupperade kring gemensamma utrymmen, där service och omvårdnad kan ges alla tider på dygnet. Gemensamhetsutrymmen bör placeras så att de kan fungera som en samlingspunkt för de boende och ligga nära eller i direkt anslutning till de enskilda lägenheterna.

Serviceboende

Med serviceboende menas en fullvärdig bostad med god tillgänglighet där omfattande service och omvårdnad kan ges dygnet runt. Ofta finns en baslägenhet med en fast personalbemanning. En serviceboende består av fler lägenheter än en gruppboende. Lägenheterna kan vara belägna utspritt i ett flerfamiljshus, i ett område eller samlade i ett hus eller en trappuppgång. Vanligtvis finns tillgång till gemensamma utrymmen för sällskap och aktiviteter. Stödet till den enskilde ges mest i form av planerade insatser, men det kan också ske oplanerat. Serviceboende kan för personer med funktionsnedsättningar vara en lämplig mellanform av bostad mellan ett helt självständigt boende i en egen lägenhet och en lägenhet i en gruppboende.

Annan särskilt anpassad bostad

Annan särskilt anpassad bostad för vuxna avser en bostad med viss grundanpassning för personer med funktionsnedsättning. I bostadsformen ingår inte fast bemanning, omvårdnad, fritidsaktiviteter eller kulturella aktiviteter. Det stöd och den service som den enskilde behöver

bör ges inom ramen för de insatser som finns att tillgå enligt LSS. I denna boendeform anses kommunen inte ha ansvar för den enskildes hälso- och sjukvård.

Om den enskilde som bor i bostad med särskild service är i behov av Trygghetslarm (som är kopplat till Larmcentral) ska detta beslutas enligt Socialtjänstlagen men vara kostnadsfritt för den enskilde.

Vägledning vid beslutsfattande

Behov av bostad med särskild service för vuxna föreligger

- Om personen har så omfattande behov av omvårdnad och service att detta inte kan tillgodoses ett ordinärt boende.
- Behov av annan särskilt anpassad bostad för vuxna föreligger om personen på grund av funktionshinder har behov av en bostad med fysisk grundanpassning

Vid bedömning av den enskildes behov av bostad med särskild service för vuxna skall särskilt beaktas:

- Om behovet av tillsyn och omvårdnad genom tilläggsinsatser kan tillgodoses i ett ordinärt boende.
- Möjlighet till bostadsanpassning.

Daglig verksamhet (9 § 10 LSS)

Daglig verksamhet ska:

- Tillgodose behovet av meningsfulla dagliga aktiviteter för personer i yrkesverksam ålder.

Beskrivning av daglig verksamhet

Daglig verksamhet ska vara meningsfull och erbjuda deltagaren stimulans, gemenskap och utveckling på den enskildes egna villkor samt främja delaktighet i samhället. Verksamheten bör innehålla både habiliterande och mer produktionsinriktade uppgifter.

Daglig verksamhet är en rättighet för personer som tillhör personkretsen enligt 1 § 1-2p. LSS. Personer som tillhör personkretsen enligt 1 § 3p. LSS har således inte rätt till denna insats. Insatsen riktar sig till personer i yrkesverksam ålder som saknar arbete och inte utbildar sig.

Verksamhet bedrivs enligt LSS, men tar även emot personer med beslut om daglig verksamhet enligt SoL. Deltagaren ska kunna erbjudas daglig verksamhet i någon form under hela året.

Daglig verksamhet kan utföras i den egna kommunen, i en annan kommun eller i en enskild verksamhet. I första hand erbjuds daglig verksamhet i egen kommun och regi.

Omvårdnad ingår i daglig verksamhet. Daglig verksamhet kan ha olika utformningar och inriktningar, men alla ska vara av habiliterande karaktär. Oavsett inriktning på innehållet i daglig verksamhet ska verksamheten erbjuda regelbundna inslag av friskvårdsaktiviteter och kunskapsutveckling kring livsstilsfrågor. Det ska inte tas ut någon kostnad för de aktiviteter som ingår i den dagliga verksamheten.

I Valdemarsviks kommun betalas ekonomisk ersättning (habiliteringsersättning) till den som deltar i daglig verksamhet. Syftet är bland annat att stimulera och uppmuntra den enskilde att delta i verksamheten.

Om deltagaren av hälsoskäl inte kan nyttja platsen ska platsen finnas kvar tills den enskilde mår bättre. Om den enskilde uteblir från daglig verksamhet trots att enhetschefen har haft samtal med den enskilde eller med dennes legala företrädare bör en kontakt tas med LSS-handläggaren. Beslutet kan då omprövas eller avslutas.

Verksamheten ska anpassas efter deltagarnas behov, vilket innebär att den enskilde kan vara all sin tid i en verksamhet eller dela sin tid i flera. Verksamheten ska regelbundet pröva om deltagaren kan gå vidare från daglig verksamhet i grupp till företagsförlagd verksamhet, eller till praktikplats, skyddat arbete eller anställning.

Verksamheten utformas på olika sätt beroende på innehåll, målgrupp och intressen hos deltagarna. Den dagliga verksamheten består av aktiviteter med habiliterande inriktning och kan innehålla allt ifrån sinnesstimulering till produktionsinriktade uppgifter. Verksamheten sker i första hand i grupp men med möjlighet till individuellt anpassade arbetsuppgifter när det behövs.

Vägledning vid beslutsfattande

Kriterier för att beviljas insatsen daglig verksamhet:

- Den enskilde tillhör personkrets 1 eller 2.
- Den enskilde är i yrkesverksam ålder.

Behovet av sysselsättning i vardagen anses vara tillgodosett om den enskilde:

- Förvärvsarbetar
- Deltar i utbildning
- Har pågående insatser från kommunen, Arbetsförmedlingen och/eller Försäkringskassan som t.ex. berör arbetslivsintroduktion och lönebidragsanställning.

Insatsen beviljas som rätt till daglig verksamhet. Omfattning av insatsen formuleras sedan i genomförandeplanen.

Individuell plan enligt LSS

Enligt LSS 10 § ska den som beviljas LSS-insatser även erbjudas en individuell plan.

En individuell plan upprättas för att ge den enskilde möjligheter att ha mer inflytande över hur insatser planeras och samordnas till en helhet. Vid varje fattat beslut ska den enskilde särskilt informeras om möjligheten till individuell plan.

En individuell plan är den enskildes plan och handlar om hens liv och vardag vilket gör att formerna för insatsen är flexibla. Den enskilde bestämmer vad som ska tas upp och i vilken ordning. Det är vanligt att upprätta en individuell plan då det i den enskildes liv ska planeras större förändringar, när det är många som behöver samverka, eller när den enskilde vill ha ett ökat självbestämmande i sitt liv.

Den individuella planen kan innefatta insatser från såväl kommunen som andra myndigheter eller verksamheter. Den enskilde bestämmer vem som ska bjudas in till mötet och vem som håller ihop den individuella planen. Vanligt är att en LSS-handläggare samordnar individuell plan.

I den individuella planen framgår vad deltagarna kommer överens om och bör innehålla följande:

- anledningen till planen
- den enskildes mål och önskemål på kort och lång sikt
- datum när planen upprättas
- deltagare
- vem som ska göra vad
- tidpunkt för uppföljning
- den enskildes godkännande av innehållet.

Hälso- och sjukvård

Enligt 18 § hälso- och sjukvårdslagen ska kommunen erbjuda hälso- och sjukvård till dem som bor i bostäder med särskild service samt dem som vistas i daglig verksamhet. Kommunen ska i samband med nämnda verksamheter även erbjuda habilitering, rehabilitering och hjälpmedel till personer med funktionsnedsättning. Kommunen har hälso- och sjukvårdsansvar upp till och med sjuksköterske-, arbetsterapeut- och fysioterapeutnivå.

Samordnad individuell plan (SIP)

Samordnad individuell plan är lagstadgad. En person som har behov av samordnade insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård har rätt att få en SIP. Den som uppmärksammar dessa behov ska kalla till SIP. En SIP ska alltid utgå från individens behov och delaktighet från den enskilde. Den samordnade individuella planen ska ge en helhetsbild av vilken vård och andra insatser personen ska få och det ska finnas tydliga mål med insatserna. En SIP ska också slå fast vem som ansvarar för vad och hur insatserna ska följas upp.

Skyldighet att rapportera missförhållanden (lex Sarah)

I LSS finns bestämmelser som innebär att alla medarbetare hos kommunens myndighetsutövning och utförare är skyldiga att rapportera missförhållanden och risker för missförhållanden som de upptäcker i verksamheten (lex Sarah). Ett misstänkt missförhållande eller risk för missförhållande ska rapporteras och utredas enligt rutiner upprättade av kommunen. En utredning ska inriktas på vad som blivit fel, varför det blev fel och vad som kan göras för att förhindra att det händer igen. Ett missförhållande eller risk för missförhållande som är allvarligt anmäls alltid till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som är tillsynsmyndighet för verksamheter inom socialtjänstområdet.

Samverkan

I propositionen som föregick LSS-lagstiftningen (prop. 1992/93:159) framgår att organisationerna: "skall ges möjlighet att påverka, att lämna förslag och att ge synpunkter för att viktiga kunskaper och erfarenheter skall kunna tillföras verksamheten". Syftet med samverkan är att ge intresseorganisationer möjlighet att utöva inflytande över beslut som fattas av kommunen samt för att informera varandra om planerade och aktuella verksamhetsfrågor. Överenskommelse om samverkan finns med FUB, föreningen för barn, unga och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning i Söderköping/Valdemarsvik. Ambitionen bör vara att utveckla samverkan även med andra intresseorganisationer som är aktuella för målgruppen.

Anhörigstöd

Kommunen ska erbjuda stöd för att underlätta för närstående som ger vård eller stöd till den enskilde som har en psykisk eller fysisk funktionsnedsättning, långvarig psykisk eller fysisk sjukdom. Detta benämns ofta som anhörigstöd. Stödet kan innebära information om möjligheter till stöd, information om den enskildes funktionsnedsättning, enskilda samtal etc.